

<https://doi.org/10.25143/socr.19.2020.1.120-129>

Galveno interešu centru noteikšanas un izvērtēšanas problemātika fizisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos

Mg. iur. Inga Eglīte

*Rīgas Stradiņa universitāte, Juridisko zinātņu
doktora studiju programma, Latvija
027261@rsu.edu.lv*

Prof. Osvalds Joksts

*Rīgas Stradiņa universitāte, Juridiskā fakultāte, Latvija
osvalds.joksts@rsu.lv*

Kopsavilkums

Rakstā tiek analizēts tas, cik dažādos veidos iespējams novērtēt un izpētīt, kur atrodas parādnieka galvenais interešu centrs, un kādiem apstākļiem atklājoties var secināt pretējo – ka patiesais parādnieka galveno interešu centrs tomēr atrodas citā valstī, nevis Latvijā. Rakstā ir veikts parādnieku maldinošās informācijas apkopojums, kas var radīt maldinošu iespaidu tiesām galvenā interešu centra noteikšanai tieši Latvijā, kas ļauj parādniekam fiziskai personai iziet atvieglotāku fiziskās personas maksātnespēju procedūru, salīdzinot ar to valsti, kurā ir parādnieka patiesais galvenais interešu centrs. Ir apkopota problemātika galvenā interešu centra noteikšanā un analizēti visbiežākie kļūšanas akmeņi tiesu nolēmumos, uzsverot kopējas prakses ieviešanas nepieciešamību, lai neveidotos vai vismaz kļūtu retāki jauni līdzīga veida precedenti.

Atslēgvārdi: civilprocess, maksātnespējas process, fiziskās personas maksātnespēja, galvenais interešu centrs.

Ievads

Sākotnēji Maksātnespējas likuma izpratnē fiziskās personas maksātnespējas procedūras Latvijā realizēja tikai Latvijas pilsoņi un nepilsoņi, taču, laikam ejot, no kopējās statistikas arvien vairāk un vairāk redzams tas, ka citu ES valstu pilsoņi vēlas realizēt fiziskās personas maksātnespējas procesu Latvijā. Šādos maksātnespējas procesos ļoti svarīgi ir tas, kur atrodas fiziskās personas parādnieka galvenais interešu centrs. Par

Inga Eglīte, Osvalds Joksts. Galveno interešu centru noteikšanas un izvērtēšanas problemātika fizisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos

galveno interešu centru ir atrunāts gan Maksātnespējas likumā, gan Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā Nr. 1346/2000, gan 2015. gada 20. maija Regulā (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām, taču galveno interešu centra noteikšanas problemātika joprojām nav veltīta nepieciešamā uzmanība. Šajā pētījumā ir salīdzināti vairāku fizisko personu maksātnespējas procesi un apkopota informācija par problēmām un iespējamo problēmu atpazīšanu pirms vai pēc tiesu nolēmuma pieņemšanas, lai tiktu pareizi interpretētas normatīvo aktu tiesību normas un likumdevēja griba. Tas viennozīmīgi atvieglot tiesu darbu un palīdzēs arī fiziskām personām labāk izprast to, kā pēc iespējas precīzāk var noteikt galveno interešu centru parādniekam.

Pētījuma rezultāti ir apobēti Rīgas Stradiņa universitātes organizētajā starptautiskajā zinātniski praktiskajā konferencē “Tiesiskās sistēmas aktuālās problēmas”, kas notika 2020. gada 23. aprīlī tiešsaistē un kur tie tika prezentēti 2. sekcijā “Aktuālās problēmas tiesiskās sistēmas civiltiesību un krimināltiesību jomā”.

Publikācijas mērķis ir iepazīstināt, kādas niansas tiek un kādas netiek ņemtas vērā, lai noteiktu galveno interešu centru fiziskas personas maksātnespējas jomā, veicot tiesiskā regulējuma izpēti un tiesas nolēmumu analīzi, lai varētu šos procesuālos risinājumus izmantot Latvijas tiesu darba uzlabošanai un atvieglošanai. Pētījumā, izmantojot salīdzinošo, analītisko, aprakstošo, dedukcijas un indukcijas metodi, ir analizēti Latvijas un ārvalstu normatīvie akti.

Fiziskas personas maksātnespējas procesa tiesību vispārīgs attīstības apraksts

Maksātnespējas jēdziens ir pazīstams jau sen, un tas bija zināms jau Senajā Romā un senajās Austrumu zemēs, kopš atrodami pirmie pierādījumi par tirdzniecības darbību; sākotnēji tas tika saukts par bankrotu jeb nespēju samaksāt parādus.

Romiešu krimināltiesībās ilgi saglabājās daudzas pirmatnējās kopienas iekārtas paražas. Tā maksātnespējīgo parādnieku līdz parādējuga atcelšanai (326. g. pirms m. ē.) varēja vai nu pārdot verdzībā, vai nogalināt. Bet, ja bija vairāki kreditori, tad XII tabulu likumi atļāva parādnieku sacirst gabalos un atdot katram kreditoram pa gabalam. Maksātnespējas tiesību vēsture liecina, ka kārtīgai parādu atmaksai senajās tiesībās izmantoja arī citus visprimitīvākos draudus: likt parādnieku pērt uz laukuma, prasīt atmaksāt divkāršu parāda summu utt. [1].

Šobrīd process, neapšaubāmi, ir mainījies – tas ir kļuvis civilizētāks. Lielāku nozīmi ir ieguvis parādnieka maksātnespējas atjaunošanas mērķis, dodot iespēju parādniekam atgriezties civiltiesiskajā aprītē. Šī mērķa sasniegšanai lielāks uzsvars ir uz parādnieka atbrīvošanu no atbildības par atlikušajām neizpildītajām saistībām un iespēju pašam parādniekam lūgt sākt maksātnespējas procesu.

Mūsdienās jebkurš likums ir mērķtiecīgas likumdevēja darbības rezultāts. Tādēļ ir svarīgi, lai jebkuram likumam, to pieņemot, būtu definēts tā mērķis. Likuma mērķis ir jebkura likuma būtiska sastāvdaļa, ko izmanto likuma normu interpretācijas gadījumā.

Inga Eglīte, Osvalds Joksts. Galveno interešu centru noteikšanas un izvērtēšanas problemātika fizisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos

Tā kā subjekta maksātnespēja skar gan kreditoru, gan arī paša parādnieka tiesības un pienākumus, likumdevējam ir skaidri jāpauž sava attieksme saistībā ar to, kā intereses – kreditoru vai parādnieku – aizsargā attiecīgais maksātnespējas tiesiskais regulējums vai iespēju robežās – gan kreditoru, gan parādnieku. Pēdējo izdarīt ir visai grūti, jo kreditori grib saņemt sava prasījuma apmierinājumu, savukārt parādnieks – atjaunot savu maksātnespēju un atbrīvoties no atlikušajām parāda saistībām. Bieži sabiedrībā valda viedoklis, ka parādnieks ir sliktais, tādēļ viņš būtu jāsoda. Taču patiesībā var izrādīties, ka sava atbildības daļa būtu jāuzņemas arī pašam kreditoram, kurš, aktīvi aicinot slēgt līgumu, nemaz nav vērtējis otras puses spēju izpildīt saistības [1].

Pēc valstiskās neatkarības atgūšanas laikā, kad Latvijā tikai veidojās tirgus ekonomika, aktuāla kļuva vajadzība regulēt arī tirgus dalībnieku iespējamo maksātnespēju. 1992. gada 1. janvārī stājās spēkā samērā nepilnīgs likums “Par uzņēmumu un uzņēmēj-sabiedrību maksātnespēju un bankrotu”, tāpēc valdība vairākus gadus strādāja pie jauna likuma sagatavošanas. 1995. gada 16. novembrī Ministru prezidents Māris Gailis izdeva rīkojumu Nr. 688 “Par darba grupu likumprojekta “Par maksātnespēju” izstrādei”. Par darba grupas vadītāju iecēla Ekonomikas ministrijas valsts sekretāra vietas izpildītāju Juri Cebuli. Darba grupai deva uzdevumu līdz 1995. gada 5. decembrim pabeigt likumprojekta “Par maksātnespēju” izstrādi un iesniegt to Ekonomikas ministrijai tā tālāka izskatīšanai Ministru kabinetā.

Likumprojekta izstrādes gaitā nomainīja likuma iespējamo nosaukumu, un 1996. gada 12. oktobrī spēkā stājās jauns likums “Par uzņēmumu un uzņēmēj-sabiedrību maksātnespēju”. Šajā likumā tāpat kā iepriekšējā maksātnespējas subjektu lokā netika iekļautas fiziskās personas. Divdesmit pirmā gadsimta sākumā vairākkārt izskanēja doma par jauna regulējuma nepieciešamību, un vairāku gadu garumā tapa Maksātnespējas likums, kas stājās spēkā 2008. gada 1. janvārī. Tobrīd jaunā Maksātnespējas likuma izveides mērķis bija novērst iepriekšējā regulējuma nepilnības un trūkumus, pastiprinot kreditoru interešu aizsardzību. Kreditoru kopuma interešu īstenošana praksē tika vērtēta kā prioritāra. Līdz ar to lielākā daļa juridisko personu maksātnespējas procesu noslēdzās ar likvidācijas procedūru, tādā veidā nedodot iespēju finansiālās grūtībās nonākušajam komersantam veikt pasākumus maksātnespējas atjaunošanai.

Tāpat tika uzskatīts, ka iepriekšējā maksātnespējas procesa regulējumā bija iekļauts nepilnīgs maksātnespējas subjektu loks. Piemēram, tajā nebija iekļautas fiziskās personas, biedrības, nodibinājumi, kapitāla un finanšu tirgus dalībnieki. Turpretim daudzās valstīs, tādās kā Vācija, ASV, Francija, Lielbritānija, Austrālija, Jaunzēlande, Nīderlande, Dānija, Īrija, Somija, Zviedrija, Kanāda, Krievija, Ķīna, Japāna un citas, jau gadiem ilgi darbojās fiziskās personas maksātnespējas tiesību institūts.

Piemērojot Maksātnespējas likumu praksē, vēl netika atrisināti visi neskaidrie ar maksātnespēju saistītie jautājumi, kad 2009. gada vidū atkal radās ideja par jauna Maksātnespējas likuma nepieciešamību. To veicināja ārvalstu kapitāla aizsardzības intereses un Starptautiskā Valūtas fonda palīdzība ekonomiskās krīzes pārvarēšanai. Pēc Tieslietu ministrijas pārstāvju tikšanās ar starptautisko aizdevēju pārstāvjiem tika

Inga Eglīte, Osvalds Joksts. Galveno interešu centru noteikšanas un izvērtēšanas problemātika fizisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos

pieņemts likums, veicot virkni grozījumu esošajā maksātnespējas tiesiskajā regulējumā. Grozījumu mērķis bija nodrošināt pasākumu izpildi, kas iekļauti Starptautiskajam Valūtas fondam adresētā Latvijas Republikas nodomu protokolā. Tā kā grozījumu apjoms bija ievērojams, idejas autori nolēma uzsākt darbu pie jauna likuma izstrādes.

Tika uzsvērtā nepieciešamība novērst komercdarbības veicēju skaita krasu samazināšanos. Likuma izstrādes gaitā izskanēja arī brīdinājumi par to, ka ārvalstu banku akcionāri, iespējams, vēlēšies atgūt no valsts tiesas ceļā zaudējumus, kas radīšies, ieviešot atvieglotu privātpersonu bankrota procedūru. Šādu brīdinājumu pamatā bija arguments par to, ka tādējādi tiekot pārkāpts tiesiskās paļāvības princips. Šajā sakarā ir būtiski norādīt uz Satversmes tiesas pausto atziņu par to, ka “tiesiskās paļāvības princips neizslēdz valsts iespēju grozīt pastāvošo regulējumu. Pretēja pieeja novestu pie valsts nespējas reaģēt uz mainīgajiem dzīves apstākļiem”. Neapšaubāmi, ka tieši ekonomiskā krīze radīja nepieciešamību grozīt esošo regulējumu [1].

Kopš 2017. gada 26. jūnija gan tiesām, gan maksātnespējas procesā iesaistītajām personām un iestādēm maksātnespējas procesa gaitā ir pienākums piemērot Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Regulas (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām noteikumus (turpmāk – Jaunā regula) [2]. Minētā regula ir tikusi pieņemta, aizstājot 2000. gada 29. maija Padomes Regulu (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām (turpmāk – Vecā regula).

Palielinoties dalībvalstu savstarpējai integrācijai Eiropas Savienības (turpmāk – ES) ietvaros, laika gaitā arvien pieaug to gadījumu skaits, kad vienā dalībvalstī notiekošs maksātnespējas process iegūst pārrobežu raksturu un rada pamatu Jaunās regulas normu piemērošanai tādēļ, ka procesā kreditoru lomā ir iesaistītas personas no citām ES dalībvalstīm, parādnieka manta daļēji atrodas citā dalībvalstī u. tml.¹ [3] Jaunās regulas tiesību normu piemērošana nav uzskatāma par retu parādību ne tiesās, ne arī maksātnespējas procesa administratora vai citu maksātnespējas tiesību piemērotāju darbā. Jaunā regula ir attiecināma gan uz fizisko, gan juridisko personu maksātnespējas procesiem [2] un ir uzskatāma par komplicētu un apjomīgu tiesību aktu, kura tiesību normu piemērošanas problemātika izraisa plašas diskusijas starp tiesību zinātniekiem un arī starp tiem, kas ar šo Jauno regulu strādā.

Fiziskās personas maksātnespējas pieteikuma piekritības noteikšana caur galveno interešu centru

Arvien biežāki ir gadījumi, kad Latvijā ierodas citu valstu pilsoņi realizēt Latvijā fiziskās personas maksātnespējas procesu, kas Latvijā, salīdzinot ar citām ES dalībvalstīm, ir pieejamāks un arī procedūra ir vienkāršotāka. Jebkurš fiziskās personas maksātnespējas

¹ Atbilstoši Eiropas Komisijas publicētajiem datiem laika periodā no 2009. līdz 2011. gadam vidēji 200 000 uzņēmumu gadā Eiropas Savienībā kļuva maksātnespējīgi. Aptuveni viena ceturtdaļa no minētajiem maksātnespējas procesiem ir bijuši ar pārrobežu elementu.

Inga Eglīte, Osvalds Joksts. Galveno interešu centru noteikšanas un izvērtēšanas problemātika fizisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos

process tiek uzsākts ar prasības pieteikuma sagatavošanu, pamatojoties uz informāciju, kāda fiziskai personai ir pieejama, un to, kāds ir pamatojums fiziskās personas maksātnespējas pasludināšanai.

Tā parasti prasības pieteikumā tiek aprakstīts fiziskās personas-parādnieka šā brīža mantiskais stāvoklis un tas, kāpēc viņš ir spiests iesniegt fiziskās personas maksātnespējas procesa pieteikumu, lūdzot tiesu pasludināt fiziskās personas maksātnespējas procesu. Tālāk tiek aprakstīti maksātnespējas faktiskie apstākļi, kā arī mantiskais un ģimenes stāvoklis. Latvijas Republikas Maksātnespējas likuma 129. pantā ir noteikts, ka parādniekam var piemērot fiziskās personas maksātnespējas procesu, ja personai nav spēju nokārtot parādsaistības, kurām iestājies termiņš, un parādsaistības kopā pārsniedz 5000,00 EUR. Tiesai un pirms tam arī pašam parādniekam ir jākonstatē parādu kopējais apmērs, kam ir jāpārsniedz likumā noteiktais sliekšnis. Pēc tam var secināt, vai parādniekam ir iestājusies Maksātnespējas likuma 129. panta pirmās daļas 1. punktā definētā pazīme [4].

Maksātnespējas likuma 127. pantā ir teikts, ka fiziskās personas maksātnespējas procesa subjekts var būt jebkura fiziskā persona, kura pēdējo sešu mēnešu laikā ir bijusi Latvijas Republikas nodokļu maksātājs un kurai ir finansiālas grūtības. Tādējādi, iekļaujot šo prasību, likumdevējs ir nostiprinājis priekšnoteikumu par fiziskās personas galveno interešu centra atrašanos Latvijā [5].

Papildus jau norādītajam un saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.22 panta pirmo daļu fiziskās personas maksātnespējas procesa lietu atbilstoši parādnieka pieteikumam tiesa izskata pēc parādnieka deklarētās dzīvesvietas, kas parādniekam reģistrēta trīs mēnešus pirms pieteikuma iesniegšanas tiesā, bet, ja tādas nav, pēc tā dzīvesvietas. Arī šajā gadījumā te parādās normatīvo aktu definējuma interpretācijas pieļaujamība, ko parādnieks var tulkot sev par labu. Latvijā ir piekritība uzsākt Jaunās regulas 3. panta 1. punktā noteikto maksātnespējas procedūru.

Civilprocesa likuma 363.22 panta otrā daļa nosaka, ka lietu par Jaunās regulas 3. panta 1. punktā noteiktās maksātnespējas procedūras uzsākšanu izskata tiesa pēc parādnieka galveno interešu centra atrašanās vietas, bet šīs regulas 3. panta 2. punktā noteiktās maksātnespējas procedūras uzsākšanas gadījumā – pēc parādnieka saimnieciskās darbības (Jaunās regulas 2. panta 10. punkta izpratnē) atrašanās vietas. Ievērojot Maksātnespējas likumā un Jaunajā regulā minēto, rodas pieļaujamība tiesību normu interpretēt savā labā, kas bieži vien tiek akceptēts, arī ar tiesas nolēmumu pasludinot Latvijā ārzemnieka-fiziskās personas maksātnespējas procedūru, kurš savu galveno interešu centru ir pielāgojis sev izdevīgākajā veidā.

Jaunās regulas preambula nosaka, ka šī regula ļauj sākt galvenās maksātnespējas procedūras dalībvalstī, kurā ir parādnieka galveno interešu centrs. Šīm procedūrām ir vispārēja darbības joma, un to mērķis ir aptvert visus parādnieka aktīvus. Bet kādi tad pārsvarā parādniekam ir aktīvi? Kad tiek pieteikta fiziskās personas maksātnespēja, tie 95% gadījumu ir tuvu minimālajai mēnešalgai bez nekustamās un kustamās mantas. Tad rodas iespējas un pieļaujamība, ka fiziskā persona var dzīvot jebkurā vietā pasaulē, tādā veidā rodot iespēju noteikt savu galveno interešu centru valstī, kurā dzīvo. Te ir liela

Inga Eglīte, Osvalds Joksts. Galveno interešu centru noteikšanas un izvērtēšanas problemātika fizisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos

atšķirība starp reālo un deklarēto dzīvesvietu, kur arī ir problēmas sakne, ko advancēti juridiskie biroji vai atsevišķi juristi dažādos veidos mēģina piemērot savu klientu interesēs, vienlaikus pieļaujot kļūdu, tādā veidā maldinot gan klientu, gan arī pēc tam tiesu un parādnieka kreditorus.

Lai aizsargātu dažādas intereses, Jaunā regula ļauj sākt sekundāro procedūru, kas notiktu līdztekus galvenajai procedūrai. Sekundāro procedūru var sākt tajā dalībvalstī, kurā atrodas parādnieka uzņēmums. Sekundārās procedūras darbība attiecas tikai uz šajā dalībvalstī esošajiem aktīviem. Obligātas koordinācijas noteikumi galvenajā procedūrā atbilst vajadzībai pēc vienotības Eiropas Kopienā.

Jaunās regulas preambulas 40. punktā norādīts, ka sekundārā maksātnespējas procedūra papildus vietējo interešu aizsardzībai var kalpot dažādiem mērķiem. Tā var notikt, ja maksātnespējīgā parādnieka manta ir pārāk sarežģīta, lai to pārvaldītu kā vienu veselu, vai arī ja attiecīgo tiesību sistēmu atšķirības ir tik būtiskas, ka procedūras sākšanas dalībvalsts tiesību piemērošana var radīt sarežģījumus citās dalībvalstīs, kurās atrodas aktīvi. Šajā nolūkā maksātnespējas procesa administrators galvenajā maksātnespējas procedūrā var prasīt sākt sekundāro maksātnespējas procedūru, ja tas ir nepieciešams maksātnespējīgā parādnieka mantas efektīvai pārvaldīšanai.

Novērtējot iesniegtos pierādījumus, tiesas, pamatojoties uz pieteikumā norādīto informāciju, secina, kur ir pieteicēja galveno interešu centrs un vai tas ir Latvijā. Bieži vien tiesas vadās no daļējās izvērtēšanas aspektiem. Tā, piemēram, atteikumu ierosināt fiziskās personas maksātnespēju Latvijā tiesas nolēmumā pastarpināti pamato ar to, ka Latvijā parādnieka galveno interešu centra nav, jo pieteicēja prasības pieteikumā uzrādīti pārsvarā, piemēram, Lietuvas kreditori vai Vācijas kreditori, kaut arī dzīvesvieta un deklarētā dzīvesvieta parādniekam ir Latvija, kā arī parādnieks ir uzrādījis Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras izziņu par ienākumu un nodokļu nomaksu Latvijā un norādījis, ka dzīvesvietā atrodas visa parādniekam piederošā kustamā manta. Tad ir skaidri saprotams, ka šāds tiesas nolēmums neietver visu nepieciešamo izpēti par to, kā tiesa ir noteikusi galveno interešu centru parādniekam, jo tas ir jāizvērtē daudz paplašinātāk un dziļāk, lai arī tas, iespējams, prasītu ilgāku laiku un papildu informācijas pieprasījumu no pieteicēja, turklāt bieži vien pieteicējs vienlaikus piesaka tiesai par viņam liegtajām LR Satversmē atrunātajām cilvēktiesībām būt vienlīdzīgam likuma un tiesas priekšā.

Pieredze liecina, ka papildus tam, kurā valstī atrodas kreditori, tiesai būtu jāvērtē, vai trešās personas var noskaidrot parādnieka galveno interešu centru, un īpaša uzmanība jāvelta kreditoriem un viņu priekšstatam par to, kur parādnieks pārvalda savas intereses. Tas var nozīmēt, ka galvenā interešu centra pārvietošanas gadījumā kreditori būtu laikus jāinformē par jauno atrašanās vietu, no kuras parādnieks veic savu darbību, kā tas paskaidrots Jaunās regulas 28. apsvērumā.

Viens no argumentiem uzskatīt, ka parādnieka galvenais interešu centrs ir Latvijā, ir tas, ka kreditori paziņojumus par parādsaistību apmēru sūtījuši uz parādnieka dzīvesvietas vai deklarētās dzīvesvietas adresi Latvijā, no kā varētu secināt, ka parādnieks ir

Inga Eglīte, Osvalds Joksts. Galveno interešu centru noteikšanas un izvērtēšanas problemātika fizisko personu pārrobežu maksātspējas procesos

informējis savus kreditorus par dzīvesvietas maiņu uz Latvijas Republiku, līdz ar ko pirmšķietami parādnieks izpildījis Jaunās regulas preambulas apsvēruma 28. punktā noteikto kritēriju.

Turklāt tiesai būtu jākonstatē, ka parādnieks Latvijā veic neatkarīgu darījumu darbību vai profesionālo darbību, studē klātienē vai strādā klātienē algotu darbu. Tas ir viens no komponentiem, kas varētu pierādīt, ka parādnieka galvenais interešu centrs ir Latvijas Republikā, kas varētu kalpot par pamatu Jaunās regulas 3. panta 1. punktā noteiktās maksātspējas procedūras uzsākšanai.

Taču pastāv daudzas nianse, kuras tiesai iesniegtajā maksātspējas pieteikumā parādnieks tiši vai netiši bieži vien nav norādījis, tātad – informācijas trūkums. Piemēram, ir daudzi un dažādi citi veidi un apstākļi, pēc kuriem var secināt: lai arī tiesa, pēc parādnieka sniegtās informācijas piemērojot Jaunajā regulā noteiktās prezumpcijas, ir izvērtējusi pierādījumus pareizi, taču parādnieks tiesai nav norādījis visu informāciju par sevi, kā rezultātā tiesa, kaut rīkojusies pareizi, pieņēmusi nepareizu lēmumu par parādnieka galvenā interešu centra atrašanos Latvijā.

Tiesas nolēmumi, kuros galvenais interešu centrs tomēr nav pareizi izvērtēts

Maksātspējas jomas regulējums netika iekļauts 1968. gada Briseles Konvencijā [6], kas vēsturiski ir bijis pirmais Eiropas līmeņa normatīvais akts starptautisko privāttiesību jomā. Tas neliecina par maksātspējas regulējuma maznozīmīgumu ES vienotā tirgus kontekstā, bet gan tieši pretēji – tā nozīme kopējā tirgus izveidē un pilnveidošanā, maksātspējas procesā iesaistīto personu un interešu loks, kā arī prasījumu dažādība un sarežģījumi, kas saistīti ar šāda kompleksa regulējuma pieņemšanu, ilgu laiku neļāva dalībvalstīm vienoties par saistošu regulējumu [7]. Arī šobrīd ES maksātspējas regulējumam nav starptautiska ekvivalenta un pastāv globāla interese par tā jēdzienu interpretāciju dalībvalstu nacionālo tiesību un Eiropas Savienības Tiesas līmenī [8].

2015. gada 1. marta rekomendācijās un vadlīnijās “Efektīva Eiropas Savienības tiesību aktu pārrobežu tiesiskās sadarbības jomās civillietās izstrāde, pārņemšana, ieviešana un piemērošana (Latvijā, Ungārijā, Vācijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē)” [9], kas ir attiecināmas uz Vecās regulas normu piemērošanu un publicētas divus gadus pirms Jaunās regulas spēkā stāšanās, Latvijas tiesām tika veltīta kritika attiecībā uz pārāk vienkāršotu un nekritisku pieeju fizisko personu maksātspējas procesa pieteikumu izskatīšanai. Secināts, ka tiesas parādniekam ar pārrobežu procesa elementu pazīmēm par pietiekamu pamatu maksātspējas procesa pasludināšanai Latvijā atzīst faktu, ka parādnieks ir deklarējis savu dzīvesvietu Latvijā un ir reģistrējies kā nodokļu maksātājs. Tādējādi tiesas šādos gadījumos pēc būtības nemaz nepiemēro Vecās regulas normas, aprobežojas ar Maksātspējas likumā noteikto pazīmju un priekšnoteikumu piemērošanu, nevērtējot parādnieka galveno interešu centra atrašanās vietu.

Inga Eglīte, Osvalds Joksts. Galveno interešu centru noteikšanas un izvērtēšanas problemātika fizisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos

Tādēļ var izdarīt vairākus secinājumus, kas nepārprotami spēj norādīt uz to, ka fiziskās personas galvenais interešu centrs tomēr neatrodas Latvijā, ka lietas apstākļi ir visdažādākie un ka ir vērtējami un apskatāmi pat visneiedomājamākie galvenā interešu centra noteikšanas aspekti.

- Kādas citas valsts tiesa neilgi pirms tam jau ir pasludinājusi parādnieka maksātnespējas procesu, kā arī kādas valsts, piemēram, Vācijas, advokāts iecels pagaidu maksātnespējas administratoru, līdz ar to Latvijas tiesa nemaz nevarēja pieņemt nolēmumu par parādnieka galvenā interešu centra atrašanos Latvijā un maksātnespējas procesa pasludināšanu. Tā vietā bija taisāms nolēmums par tiesvedības izbeigšanu vai pieteikuma atstāšanu bez izskatīšanas.
- Parādnieks kādā citā valstī ir liela uzņēmuma vienīgais īpašnieks un vadītājs. Šī uzņēmuma apgrozījums ir vairāki simti tūkstošu eiro, kas ir būtiskāk par parādnieka četru mēnešu darba attiecībām kā valdes loceklim citai personai piederošajā SIA, saņemot 600 eiro atalgojumu.
- Ir pamats uzskatīt, ka parādnieka pastāvīgā dzīvesvieta ir, piemēram, Lietuva, par ko liecina parādnieka veiktā suņa turēšanas nodevas apmaksa – 36 eiro. Tādēļ var secināt, ka parādnieka patiesā dzīvesvieta ir, piemēram Viļņā, kur viņš dzīvo kopā ar savu suni, nevis kāda no deklarētajām dzīvesvietas adresēm Latvijā.

Šādā gadījumā trešajai personai vai arī kredītoram/-iem, ņemot vērā iepriekš norādīto un pamatojoties uz Maksātnespējas likuma 150. panta pirmo daļu, Jaunās regulas 5. pantu un Civilprocesa likuma 363.27 panta 43 daļu, būtu jāsniedz tiesā blakus sūdzība, jālūdz atcelt Latvijas tiesas nolēmums par parādnieka galvenā interešu centra atrašanās vietu Latvijā un jālūdz konstatēt, ka parādnieka galvenā interešu centra atrašanās vieta ir kāda cita valsts, uz ko norāda apstākļi un pierādāmi fakti, vienlaikus lūdzot arī izbeigt maksātnespējas procesu.

Jaunās regulas 4. panta 1. punkts paredz, ka tiesa, kurā iesniegts pieteikums sākt maksātnespējas procedūru, pēc savas iniciatīvas pārbauda, vai pieteikums ir šīs tiesas piekritībā saskaņā ar 3. pantu. Analizējot minēto Jaunajā regulā, skaidrs ir tikai viens – tiesai nav viennozīmīgas prakses par šāda veida gadījumiem ar negodprātīgiem parādniekiem, un vēl sliktāk ir vērtējams tas, ka šādu gadījumu veicinātāji lielākoties ir juristi, kas mēģina interpretēt tiesību normas un nevadās pēc galvenā Maksātnespējas likuma un Jaunās regulas mērķa.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Galvenā interešu centra jēdziena pareizai izpratnei un pareizai noteikšanai ir būtiska nozīme, lai taisnīgā tiesas procesā izspriestu, kurām no fiziskām personām, kas iesniegušas tiesā prasības pieteikumu par maksātnespējas pasludināšanu, maksātnespējas process ir pasludināms Latvijā.
2. Fiziskās personas pastāvīgās dzīvesvietas konstatācijas fakts Latvijā nevar būt par pamatu galvenā interešu centra noteikšanai, respektīvi, dzīvesvietas

Inga Eglīte, Osvalds Joksts. Galveno interešu centru noteikšanas un izvērtēšanas problemātika fizisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos

deklarēšana un reģistrēšanās kā nodokļu maksātājam, tālruņa numura reģistrēšana Latvijā, privāto un uzņēmuma kontu atvēršana Latvijā, ārstēšanās un medicīnisko pakalpojumu saņemšana Latvijā nav pietiekams pamats noteikt, ka galvenais interešu centrs ir Latvijā.

3. Tiesām nav viennozīmīgas taktikas, kā varētu nekļūdīgi konstatēt, ka parādnieka galvenais interešu centrs patiesi (nevis tikai fiktīvi vai šķietami) ir Latvijā, kā to norāda pats parādnieks pieteikumā ar vēlmi fiziskās personas maksātnespējas procesu pasludināt Latvijā.
4. Latvijas tiesu praksē un juridiskajā literatūrā šobrīd aktuālais un noteicošais viedoklis par galvenā interešu centra noteikšanu Jaunās regulas izpratnē nav efektīvs un ir mazfunkcionējošs, kas nenodrošina metodiski vienotu pieeju galvenā interešu centra noteikšanā, tādā veidā radot jaunus precedentus tiesu nolēmumos.
5. Viens no risinājumiem galvenā interešu centra noteikšanā atbilstoši Jaunās regulas noteikumiem: tiesām būtu sistemātiski un secīgi jāpiemēro šīs regulas 3. pantā ietvertās normas, nevis jābalstās uz fragmentāru tiesību normu izrāvumu, nepilnīgu piemērošanu un izņēmumu pieļāvumu.

Problems Associated with Identifying and Evaluating Main Interest Centres within the Context of Cross-Boarder Insolvency of Natural Persons

Abstract

The authors analyse how it is possible in different ways to assess and study where the debtor's main centre of interests is located and under what circumstances the opposite can be concluded. Compilation of misleading information by debtors, which may create a misleading impression of courts to determine the main centre of interest in Latvia, which allows a debtor – a natural person to go through the insolvency or a natural person under a more lenient procedure compared to the country where the debtor is true (GIC). Summarising these issues (GIC) will allow to identify and analyse the most common stumbling blocks in court decisions, and the need to introduce common practices in order not to create or at least reduce new precedents of similar nature.

Keywords: civil procedure, insolvency process, insolvency of a natural person, main centre of interest.

Inga Eglīte, Osvalds Joksts. Galveno interešu centru noteikšanas un izvērtēšanas problemātika fizisko personu pārrobežu maksātnespējas procesos

Avoti un literatūra

Tiesību akti

1. Bērziņš, G. (2018). *Fiziskas personas maksātnespējas process*. Tiesu namu aģentūra.
2. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2015/848 par maksātnespējas procedūrām. Pieņemta 20.05.2015. [20.11.2019. red.].
3. European Commission. (12.12.2012.) *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and The European Economic and Social Committee. A new approach to bussiness failure and insolvency*. Strasburg, COM (2012)742final, p. 2. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0742> [sk. 11.11.2020.].
4. Maksātnespējas likums: Latvijas Republikas likums: pieņemts 26.07.2010. un stājies spēkā 01.11.2010. *Latvijas Vēstnesis*. 124, 06.08.2010.
5. Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2016. gada 13. oktobra lēmums lietā Nr. CA-3760-16.
6. Konvencija par jurisdikciju un tiesas spriedumu izpildi civillietā. Parakstīta Briselē 27.09.1968. [19.11.2019. red.].
7. Van Calster, G. *COMIng, and Here to Stay. The Review of the European Insolvency Regulation*. P. 2, para 1.1.4. Iegūts no: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2637003 [sk. 11.11.2020.].
8. Ragan A. (2010). COMI strikes a discordant note. *Emory Bankruptcy Developments Journal*. 117–168. Citēts pēc: Van Calster, G. *COMIng, and Here to Stay. The Review of the European Insolvency Regulation*. P. 2, para 1.1.4. Iegūts no: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2637003 [sk. 11.11.2020.].
9. Kačevska, I., Rudevskā, B., Buka, A., Dambergs, M., Fillers, A. (01.03.2015.). Efektīva Eiropas Savienības tiesību aktu pārrobežu tiesiskās sadarbības jomās civillietās izstrāde, pārņemšana, ieviešana un piemērošana (Latvijā, Ungārijā, Vācijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē). Rekomendācijas un vadlinijas. Iegūts no: http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/EST%20judikatura/TM_vadlinijas_ES%20parrobezu.pdf [sk. 11.11.2020.].
10. Padomes Regula (EK) Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām. Iegūts no: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000R1346&from=LV>